

MỘT SỐ THÔNG TIN VỀ THỂ DỤC THỂ THAO Ở HỘI AN TRƯỚC NĂM 1975

Phạm Phước Tịnh

1. Về tổ chức và hoạt động thể dục thể thao ở Hội An trước năm 1975

Theo ký ức của các bậc cao niên cho biết, trước năm 1975 phong trào thể dục thể thao ở Hội An hoạt động khá mạnh mẽ, đặc biệt là sự ra đời của nhiều Tổ chức/Hội thể thao Hội An thu hút nhiều thành viên tham gia. Một số tổ chức ra đời trong thời gian này như Hội thể thao Hội An, Ty thể dục thể thao và thanh niên Quảng Nam (*trụ sở bên cạnh sân vận động Hội An nay là trụ sở Phòng Tư pháp và phòng Kinh tế Hội An*).

Trong thời gian này, nhiều hoạt động thể dục thể thao Hội An được tổ chức và hoạt động tương đối sôi nổi, cụ thể:

Thứ nhất, Đại hội thể dục thể thao tỉnh Quảng Nam dành cho học sinh các trường trung học phổ thông tại sân vận động tỉnh (*nay là sân vận động Hội An*) do Ty thể dục thể thao và thanh niên Quảng Nam tổ chức. Hoạt động này

định kỳ 2 năm tổ chức 1 lần. Đây là hoạt động thể dục thể thao có quy mô lớn và toàn diện với nhiều bộ môn thi đấu.

Thứ hai, Giải bóng chuyền tỉnh Quảng Nam được tổ chức thường xuyên hàng năm. Tổ chức tại sân bóng chuyền Hội An, góc phía Đông Nam gần cửa sau sân vận động Hội An hiện nay. Giải thu hút sự tham gia của 9 đội thuộc 9 quận của tỉnh. Chủ yếu là đội hình quân đội của 9 chi khu. Đại diện Hội An là chi khu Hiếu Nhơn.

Thứ ba, Giải bóng đá ít tổ chức, phần lớn là các trận giao hữu hoặc giải nhỏ, số đội tham gia ít. Thời điểm này các đội bóng Hội An thường đá giao hữu hoặc tranh giải với các đội bóng như đá với đội Thăng Bình - Quảng Tín, đội Đà Nẵng, đội Công binh Huế, đội Lữ đoàn Thanh Long (*Đại Hàn - Hàn Quốc*).

2. Một số hoạt động thể dục thể thao Hội An trước năm 1975

2.1. Về Bóng đá

Theo ký ức của các bậc cao niên cho biết, Hội An trước năm 1945 có một số đội bóng như đội Ô rô, đội Lion xô, đội Iron-del và các đội làng như đội chùa Cầu, đội Lò Heo, đội chùa Bà Mụ, đội Thanh Hà, đội Lai Nghi, đội Faifo... Hầu hết những đội bóng này quy tụ những người đam mê bóng đá, tụ tập lại với nhau thành lập đội bóng, và đi thi đấu với các đội bóng khác. Trong giai đoạn này, bên cạnh những trận thi đấu đỉnh cao, một thành tích mà bóng đá Hội An đạt được là đội bóng Faifo vô địch Trung Kỳ cúp Sipa với các thành viên như Nguyễn Văn Tứ, ông Xin, ông Thuyền, Trần Tùng. Tiếp đến, giai đoạn 1945 - 1975, Hội An có 4 đội bóng lớn gồm đội Lê Lợi¹, đội Sơn Phong², đội Cảnh sát quốc gia, đội Tiểu khu Quảng Nam.

Thời bấy giờ, các đội bóng đá Hội An thi đấu rất thành công, hầu như đã với các đội bóng của các tỉnh đều thắng. Trong mỗi đội bóng, một số thủ

có kỹ thuật, biệt tài chơi bóng đá rất đặc trưng và được dân gian truyền tụng bằng câu vè: “Anh Đạt long rê, Giáo Huê tэм góc, Anh Cũ bao sân, Anh Cẩn đá bóng, Lê Noa cú tэch, Anh Tuy đá lết, Anh Dậu đá chéch, Anh Từ a - lách - xô”.

Về sân đá bóng, trong thời gian này sân bóng chưa có cỏ, toàn là đất cát, trời nắng mỗi lần gió thổi thì sân bầy toàn đất sét, hay khi trời mưa sân bị ngập nước³. Dựa vào lợi thế này, một số cầu thủ bóng đá tận dụng kỹ thuật cá nhân của mình để lừa bóng qua đối thủ, trong đó cái tên nổi bật là Trương Thanh, hay còn gọi với tên Tam rô (*Tâm rô*).

Về cầu thủ bóng đá, lúc này có nhiều cầu thủ đá bóng nổi tiếng như Trương Thanh, Nguyễn Văn Tứ, Phan Ngọc Trung, Nguyễn Mạnh Kim, Giáo Huê, Trương Tửu, Đặng Phát, Văn Phú Nga, Trương Minh Quang...

Về cơ chế dành cho bóng đá, còn nhiều khó khăn. Theo một số cựu cầu thủ bóng đá cho biết, họ tự nguyện tham gia thi đấu, đóng góp kinh phí để hoạt động. Tuy nhiên, bóng đá Hội An lúc này nhận được sự quan tâm rất lớn của người dân Hội An, đặc biệt là các mạnh thường quân thường xuyên quan tâm, ủng hộ bóng đá Hội An. Có thể kể

¹ Đội Lê Lợi do ông Nguyễn Văn Bao lãnh đạo.

² Đội Sơn Phong do ông Trần Thanh lãnh đạo.

³ Năm 1983 khởi công làm thảm cỏ, đến năm 1984 bắt đầu đưa vào sử dụng.

một số mạnh thường quân như ông Dũng Mạnh, ông Nguyễn Văn Bao, Trần Thanh, Nguyễn Thanh Chúc, Vĩnh Tân, ông Lợi, ông Nguyễn Tạo (*nhà may Nguyễn Tạo*), Châu Trí (*nhà may Châu Toàn*), Quảng Thắng (*tiệm bánh mì Quảng Thắng*), Phạm Ân, Nguyễn Hạo, ông Hộ, ông Cơ (*Kiệt Sica*), ông Nguyễn Tửu, ông Đồn...

Sau năm 1975, đội Công đoàn ô tô Hội An hình thành, đến năm 1981, đội Công đoàn ô tô Hội An được thăng hạng A2 toàn quốc⁴. Thời điểm đó, mỗi lần đi thi đấu ở Huế, Đà Nẵng, Tam Kỳ... người dân đi cổ vũ rất đông và nhiều người nói đùa rằng “*nếu Hội An cháy thì không có ai cứu chữa hết*”. Đặc biệt, tại giải Giao thông vận tải toàn quốc năm 1986, Công đoàn ô tô Hội An đại diện khu vực miền Trung thi đấu và giành được giải Nhì.

2.2. Về võ thuật

Theo ký ức của các bậc cao niên cho biết, võ thuật Hội An có sự giao lưu tiếp biến của các dòng võ thuật trong và ngoài nước. Trước hết, võ thuật Hội An ảnh hưởng võ truyền thống của vùng đất Thanh - Nghệ theo chúa Nguyễn vào Đàng Trong, ảnh hưởng võ cổ truyền Trung Quốc, hay ảnh hưởng võ thuật của các nước tư bản Pháp, Nhật, Hàn Quốc... theo chân các binh sĩ và thương nhân đến Hội An buôn bán.

Võ thuật của người nước ngoài có mặt tại Hội An phải kể đến là môn võ quyền anh của người Pháp⁵; môn võ Taekwondo của người Hàn do một võ sư người Hàn mở tại sân vận động Hội An với tên gọi võ đường Thanh Long, người dân địa phương thường gọi là võ Đại Hàn. Tuy nhiên, giai đoạn này ảnh hưởng và phát triển nhất tại Hội An là võ thuật Tây Sơn của người Việt.

Thông qua một số tư liệu, dấu tích hiện còn lưu giữ tại Hội An như gia phả tộc Trần ở Cẩm Thanh, tộc Nguyễn Đức ở Thanh Hà, mộ thứ phi vua Quang Trung và các tướng Tây Sơn,... đã cho thấy sự hiện diện của phong trào Tây Sơn và đội quân Tây Sơn ở Hội An. Võ Tây Sơn ở Hội An ảnh hưởng võ thuật Trung Hoa nhưng được các võ sư Việt hóa phù hợp với người bản địa, nổi tiếng ở Hội An có bài Ngọc Trảng quyền và bài Lão Mai quyền. Bài Ngọc Trảng quyền ở Hội An so với các địa phương khác như Bình Định, Sài Gòn... được xem là dài nhất và vẫn giữ được nguyên bản với 27 câu thiệu, 139 câu từ, 200 động tác.

⁴ Lúc này trên 500 huyện thị toàn quốc chỉ có đội Hội An được thăng hạng.

⁵ Một số người chơi quyền anh như ông Năm Sừu, ông Trần Thế Đường, ông Bảy, ông Bùi Danh...

Về thầy dạy võ, ở Hội An xuất hiện nhiều thầy dạy võ nổi tiếng, trước hết phải kể đến thầy Xú, thầy tên thật là Trịnh Tổng Quân, là võ sinh người Hoa, thuộc môn phái Thiếu Lâm, người bang Phúc Kiến, Quảng Đông, Trung Quốc sang Việt Nam lánh nạn, làm Thầy thuốc bắc và dạy võ thuật. Thầy Xú rất thích đánh trống châu, là người sáng lập đội Thiên cầu Hội An biểu diễn rất nổi tiếng trong thời kỳ này. Đội Thiên cầu của võ sư Trịnh Tổng Quân có tên gọi là Đại Hòa Lạc. Đội thường biểu diễn vào dịp lễ tết, trung thu, khánh thành, khai trương cửa hiệu.

Kế tiếp sau thầy Xú, ở Hội An xuất hiện nhiều võ sư nổi tiếng như võ sư Năm Sửu tên thật là Hà Sửu với công phu Thạch đầu công (*đầu đập vỡ gạch*), võ sư Năm Khê tên thật là Nguyễn Khuê với công phu Thiết trảo công (*gỗ đầu khớp tay làm vỡ quả dừa khô*), võ sư Đội Chương tên thật là Trương Chương với công phu Bồng đá ba đào (*đá lượn chính xác trăm phát như một*), võ sư Trần A Hòa với công phu khóa roi, võ sư Nguyễn Thời với công phu đòn rước.

Về võ đường, để có cơ sở hoạt động, các võ sư thành lập cơ sở để giảng dạy võ thuật. Thời gian đầu các

cơ sở võ thuật không có bảng hiệu, thường lấy tên thầy dạy gọi tên võ đường. Thầy dạy không mang đai đẳng, không có quy định về võ phục và sân tập là ở nhà thầy. Đến năm 1973, ở Hội An mới có một số võ đường được thành lập và có bảng hiệu riêng.

Võ đường Kỳ Sơn do võ sư Trương Chương⁶ thành lập tại nhà số 67/10, nay là nhà số 51/2 Phan Châu Trinh. Võ đường do võ sư Trương Chương làm trưởng môn, huấn luyện viên võ đường là Võ Viết Hồng, Trần Xuân Mẫn.

⁶ Chúng tôi tham khảo một số bài viết về võ cổ truyền ở Hội An của võ sư Trần Xuân Mẫn, võ sư Võ Viết Hồng

Võ sư Trương Chương (1899 - 1988): quê ở làng An Cựu (Duy An), huyện Duy Xuyên. Ông xuống Hội An từ trước năm 1920, đến năm 1925 cưới vợ và ở tại ngôi nhà nằm sâu trong con hẻm nhỏ bên rạp chiếu bóng Phi Anh. Ông là một võ sư có tài năng, nổi tiếng với đòn đá “Bồng đá ba đào” và là người lưu giữ bài nhu quyền “Mai Hoa Ngũ Lộ” rất hữu dụng trong việc rèn luyện tâm-khí pháp dưỡng sinh.

Võ đường Ngũ Phụng Sơn do võ sư Nguyễn Khuê⁷ thành lập tại xóm hạ Sơn Phong, nay là nhà số 32/5 Nguyễn Duy Hiệu. Võ đường do võ sư Nguyễn Khê làm trưởng môn, huấn luyện viên võ đường là Huỳnh Tiến Lập, Võ Văn Lai, Lê Phi.

Võ đường Trường An do võ sư Nguyễn Thời⁸ thành lập tại nhà số 71/1 Huỳnh Thúc Kháng, nay là nhà số 73/2 đường Hùng Vương. Võ đường do võ sư Nguyễn Thời làm trưởng môn, huấn luyện viên võ đường là Nguyễn Kỳ Tâm. Võ đường là một ngôi nhà ngói có một khoảng sân rộng 60m² được xây tường chung quanh dùng làm sân tập võ.

Thời kỳ này, các võ đường hoạt động dưới sự quản lý của Tổng cục Quyền thuật Việt Nam. Riêng, thầy Trần A Hòa với sự giúp đỡ của thầy giáo Trần Do đã mở lớp võ thuật Thiếu Lâm tự tại trường Trần Quý Cáp nhưng chỉ duy trì được một thời gian.

Về dụng cụ tập luyện rất đơn giản, học trò thường dùng bao cát, dây thừng,

cột tre, cây chuối... để luyện võ. Người đến học võ thường là con trai. Học trò khi đến học chỉ lo lễ vật mừng 5 và lễ Tết. Ngày xưa ở Hội An còn có thông lệ xem tướng khi thu nhận học trò. Hầu như vị thầy nào cũng nhắm tướng mạo của học trò để quyết định có nên nhận hay không. Có những học trò học võ 3 - 4 năm nhưng không có thành tựu nổi bật, nhưng cũng có những học trò chỉ học võ khoảng 3 - 4 tháng thì được thầy truyền dạy những tuyệt kỹ, kỹ thuật phức tạp, hay là những bí quyết của thầy.

Về nội dung học, thời kỳ này học ít bài, chủ yếu là một số bài võ như Võ dưỡng sinh Thiết tuyến, Dịch cân kinh, Thiết sa chương, Thiết tí quyền, Thạch đầu đà, Hà Ma công...

2.3. Điền kinh

Nổi tiếng nhất phải kể đến là ông Hồ Cường với môn chạy. Hồ Cường là con thứ của chủ tiệm ăn nổi tiếng Tam Tam ở làng Minh Hương, Hội An. Vào năm 1941, chỉ huy lính Pháp ở Hội An tổ chức thi điền kinh, ông đi xem và đăng ký dự thi, kết quả ông giành giải nhất và được thưởng 4 quan tiền Pháp. Đến năm 1942, ông Hồ Cường được chọn là vận động viên rước đuốc trong Đại hội thể thao toàn Đông Dương. Năm 1943, ông Hồ Cường đoạt chức vô địch điền kinh 4 tỉnh Trung Trung bộ, sau đó giành giải 3 điền kinh 19 tỉnh từ Phan Thiết đến Thanh Hóa tổ chức tại Huế. Trong năm này, ông là đại biểu của đoàn điền kinh An Nam sang Phnom Penh dự thi thể thao 5 xứ Đông

⁷ Võ sư Nguyễn Khê (1903 - 1998): là một võ sư được người dân Hội An kính trọng. Thời kháng chiến chống Pháp, ông là người dạy võ cho dân quân và là người lưu giữ bài “Mai Hoa kiếm”.

⁸ Võ sư Nguyễn Thời (1902 - 1983): quê ở xã Duy Trung, huyện Duy Xuyên, năm 1968 ông đến Hội An sinh sống và thành lập võ đường vào giữa năm 1973. Ông là một võ sư nổi tiếng giỏi về roi và là người lưu truyền bài roi “Ngũ Môn Phá Trận” tại Hội An. Trong khoảng thời gian từ năm 1973 đến năm 1975 và từ 1977 đến 1980 võ sinh theo học rất đông nhưng sau khi con trai của võ sư Nguyễn Thời là võ sư Nguyễn Kỳ Tâm (1929 - 2003) qua đời, ngôi nhà chỉ dùng để ở, không còn sinh hoạt võ cổ truyền nữa.

Dương⁹. Tại giải này, ông Hồ Cường giành huy chương vàng môn chạy 1.500m với phần thưởng 30 quan Pháp. Năm 1944, ông Hồ Cường giành huy chương vàng môn chạy 800m toàn Đông Dương tổ chức tại Huế. Với những thành tích xuất sắc đó, vua Bảo Đại đã thưởng cho Hồ Cường bằng “Nhứt hạng ngân tiền” (lúc đó bằng Tam hạng đã ngang với Cửu phẩm).

2.4. Bóng bàn

Theo ký ức của các bậc cao niên, lúc này sân chơi bóng bàn tại chùa Hải Nam. Chùa Hải Nam phía sau là sân

⁹ Gồm 48 vận động viên của 3 miền Việt Nam, Lào và Campuchia.

chơi bóng rổ, trước là sân chơi cầu lông, trước cửa ra vào là sân chơi bóng bàn. Thời gian chơi vào buổi chiều và ban đêm. Tham gia chơi bóng bàn đa số người Hoa, người Việt hầu như rất ít, trên áo cầu thủ in chữ HT. Một số người chơi bóng bàn như Nguyễn Hữu Bách Khoa, Đỗ Mạnh Hưng, ông Huệ, ông Cửu Đi, Thái Thiết Cầm, Vương Quốc Nhã, Lưu Nghi, Đinh Văn Anh, Đinh Văn Chi, Vương Thị Hương.

Bóng bàn là một trong những môn thể thao đạt được nhiều thành tích cao, trong đó một số vận động viên nổi tiếng như: Ông Trần Cảnh Được (còn gọi là ông Đức) vô địch khu vực miền Nam năm 1952 - 1953, 3 huy chương vàng đồng đội nam năm 1953, 1957, 1958 ở giải vô địch châu Á, huy chương đồng giải vô địch thế giới ở Đức năm 1959. Ông Thái Thiệp (Thiếc ?) Giám (còn gọi là Năm Cầm) vô địch Trung Kỳ thời Pháp (trước năm 1945). Ông Trần Cảnh Đến vô địch Seagame năm 1959 ở Thái Lan.

Bên cạnh đó, một số bộ môn/lĩnh vực khác như cầu lông, xe đạp, quần vợt, đua ghe... hoạt động khá sôi nổi và đạt được một số thành tựu quan trọng, như môn xe đạp có Ông Trịnh Liên đạt giải Nhì đường đua từ Quảng Nam - Huế năm 1936...

3. Một số thông tin hoạt động thể dục thể thao trong trường học

Trước năm 1975, hoạt động thể dục thể thao trong nhà trường được chú trọng và hoạt động sôi nổi, trong đó hoạt động nổi bật nhất phải kể đến là 5 trường Trung học gồm trường Trần Quý Cáp, Bồ Đề, Quế Sơn, Duy Xuyên, Cao Bá Quát. Trong mỗi trường gồm có Hiệu đoàn trưởng (là *Hiệu trưởng hiện nay*) và hiệu đoàn phó. Hiệu đoàn trưởng thường là một giáo sư (tên gọi *trước đây*) có uy tín và am hiểu cách tổ chức hoạt động thể dục thể thao của toàn trường. Mỗi trường gọi là một hiệu đoàn và có các thầy cô giáo sư hướng dẫn (*hiện nay gọi là giáo viên chủ nhiệm*). Thông qua các giờ giảng dạy tại sân bãi, các giáo sư thể dục tuyển chọn các học sinh có thành tích về các bộ môn nhảy cao, nhảy xa, leo dây, ném tạ, cầu lông, bóng chuyền, bóng đá, bóng bàn, bóng rổ, kéo dây (*kéo co*), đồ vật, đẩy cây... để tham dự Đại

hội điền kinh trong Quân khu, thường được tổ chức tại Đà Nẵng.

Khi tham dự giải, mỗi hiệu đoàn là một đơn vị thi đấu, có nội quy nghiêm ngặt với phương châm “*thắng không kêu, bại không nản, thi đấu quyết tâm vì màu cờ sắc áo của hiệu đoàn*”. Riêng hiệu đoàn Trần Quý Cáp thì có bài Trần Quý Cáp hành khúc¹⁰. Khi đi thi đấu bài hát này được ca vang từ nhà trường cho đến địa điểm thi đấu tạo nên một khí thế đặc biệt góp phần vào thành tích thể dục thể thao của hiệu đoàn Trần Quý Cáp. Trong ba năm liền (1969 - 1972) hiệu đoàn Trần Quý Cáp đoạt giải vô địch toàn đoàn với nhiều huy chương vàng, bạc; đây được xem là thời kỳ vàng son của hiệu đoàn Trần Quý Cáp. Song song với hoạt động điền

¹⁰ Nhạc của giáo sư Huỳnh Nhâm (tự là Hoàng Sơn) và lời Phan Khôi.

kinh, nhà trường còn tổ chức câu lạc bộ võ thuật dạy Teakwondo (*Thái cực đạo*), Karatedo (*nghệ thuật chiến đấu bằng tay không*) và Thiếu lâm tự. Huấn luyện viên môn Karatedo và Thiếu lâm tự là huấn luyện viên Trần Do, môn Teakwondo là huấn luyện viên Nguyễn Hữu. Ngoài ra, hàng năm trong các trường học đều tổ chức giải bóng đá và bóng chuyền gồm 4 đội: Trung học đệ nhất cấp (*Thất lục - ngũ tứ gồm liên 6 - 7 - 8 - 9*), Liên lớp đệ tam (*liên 10*), liên lớp đệ nhị (*liên 11*), liên lớp đệ nhất (*liên 12*).

Có thể nói, những thông tin thu thập được về thể dục thể thao Hội An trước năm 1975 là những thông tin quý giá, góp phần nghiên cứu lịch sử hình thành và phát triển hoạt động thể dục thể thao Hội An nói riêng, Quảng Nam nói chung ♦